

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТА СЕКТОРУ ОБОРОНИ ТА БЕЗПЕКИ

BASIC PRINCIPLES OF THE ACTIVITY OF THE NATIONAL POLICE AS A SUBJECT OF THE DEFENSE AND SECURITY SECTOR

Нікітін А.А., к.ю.н., доцент,
професор кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу

Одеського державного університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0002-1376-6764

Забезпечення національної безпеки будь-якої розвинутої, правової, соціально захищеної держави є важливою та обов'язковою передумовою сталого та ефективного розвитку державотворення.

У статті розглядаються особливості діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору безпеки та оборони, досліджується місце Національної поліції з-поміж суб'єктів забезпечення державної безпеки шляхом аналізу діючого законодавства у цій сфері, деталізації правової доктрини та напрацювання наукової спільноти.

Встановлено, серед суб'єктів, що забезпечують національну безпеку держави важливе місце займає Національна поліція. Однак, в положеннях чинного національного законодавства детально не регламентовані завдання та повноваження поліції у цій сфері. Автором запропоновано доповнити Закон України «Про Національну безпеку України» нормою права, яка б деталізувала завдання та повноваження поліції у цьому напрямку, оскільки в умовах воєнного стану суб'єкти поліцейської діяльності дедалі частіше виконують покладені на них обов'язки пов'язані з обороною державного суверенітету країни.

Зауважено, що сьогодні структура сектору безпеки і оборони містить чотири складові компоненти: 1) сили безпеки; 2) сили оборони; 3) оборонно-промисловий комплекс; 4) громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Вони розмежовуються відповідно до свого функціонального призначення та юридичної природи.

Стверджено, що тісна взаємодія між суб'єктами сектору безпеки та оборони, зміцнення стратегічного партнерства з НАТО та ООН впливають на ефективність захисту спектра державних інтересів.

Визначені фактори, які впливають на стратегічну, ефективну діяльність в сфері безпеки та оборони, серед яких: взаємодія та посилення стратегічних напрямків діяльності з міжнародними країнами партнерами; врахування міжнародного досвіду та міжнародного законодавства задля покращення становища у цій сфері; своєчасне вирішення проблем і завдань у науковому та законодавчому просторі для розвитку зазначеного сектору України за сучасних безпекових умов; окреслення чітких цілей та етапів для досягнення прогресу у цьому напрямку.

Ключові слова: Національна поліція, сектор безпеки, сектор оборони, напрямки діяльності, правові засади.

Ensuring the national security of any developed, legal, socially protected state is an important and mandatory prerequisite for the sustainable and effective development of statehood.

The article examines the peculiarities of the National Police as a subject of the security and defense sector, examines the place of the National Police among the subjects of state security by analyzing the current legislation in this area, detailing the legal doctrine and the work of the scientific community.

It has been established that the National Police occupies an important place among the entities that ensure the national security of the state. However, the provisions of the current national legislation do not regulate the tasks of the police in this area in detail. The author suggested supplementing the Law of Ukraine "On the National Security of Ukraine" with a rule of law that would detail the tasks of the police in this direction, since in the conditions of martial law subjects of police activity increasingly perform tasks related to the defense of the state sovereignty of the country.

It is noted that today the structure of the security and defense sector includes four components: 1) security forces; 2) defense forces; 3) defense-industrial complex; 4) public associations that voluntarily participate in ensuring national security. They are distinguished according to their functional purpose and legal nature.

It has been asserted that close interaction between subjects of the security and defense sector, strengthening of strategic partnership with NATO and the UN influence the effectiveness of the protection of the spectrum of state interests.

Factors that affect strategic, effective activities in the field of security and defense are identified, including: interaction and strengthening of strategic areas of activity with international partner countries; taking into account international experience and international legislation to improve the situation in this area; timely resolution of problems and tasks in the scientific and legislative space for the development of the specified sector of Ukraine under modern security conditions; outlining clear goals and milestones for achieving progress in this direction.

Key words: National police, security sector, defense sector, areas of activity, legal principles.

Постановка проблеми та її актуальність. На сьогоднішній день для України, як ніколи раніше, актуальним завданням є якісне і ефективне здійснення оборонної функції держави. Це пов'язано з повномасштабним, нахабним вторгненням РФ на територію нашої суверенної держави. Ніхто немає права посягати на цілісність наших кордонів, оскільки чинна Конституція України від 28 червня 1996 р. закріплює, що територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою [1]. Тому органами державної влади на законодавчому рівні визначені конкретні суб'єкти, пріоритетними повноваженнями котрих є забезпечення національної безпеки.

Серед суб'єктів, що забезпечують національну безпеку держави важливе місце займає Національна поліція, це визначено її напрямками діяльності, повноваженнями,

правосуб'єктністю, якими вона користується здійснюючи підтримання публічної безпеки та порядку, протидії злочинності, охорона прав і свобод громадян, безпеки суспільства та держави. Ст.24 Закону України «Про Національну поліцію» містить додаткові повноваження поліцейських – здійснювати заходи із забезпечення національної безпеки та оборони, у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності. Особливо це стосується поліцейських поліції особливого призначення, яких під час дії воєнного стану залучають до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони [2]. Однак, окремі аспекти проблем діяльності поліції щодо забезпечення національної безпеки та оборони потребують додаткового наукового вивчення та обґрунтування, з урахуванням проблем та реалій сьогодення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. С.Г. Братель у своїй роботі «Національна поліція як суб'єкт забезпечення національної безпеки» досліджував окремі проблеми визначення місця та ролі підрозділів Національної поліції у забезпеченні національної безпеки України, розкрив елементи системи національної безпеки: національні інтереси, загрози національній безпеці, система забезпечення національної безпеки [3, с. 267]. В. М. Александров у своїй науковій праці «Сектор безпеки і оборони України в механізмі реалізації оборонної функції держави» висвітлює, на основі аналізу чинного законодавства, роль і значення Сектору безпеки і оборони України у реалізації оборонної функції держави [4, с. 80]. М.В. Корнієнко у своєму дослідженні «Правоохоронна діяльність в Україні» прийшов до висновку, що одним з основних напрямків діяльності держави є правоохоронна, що здійснюється відповідними інституціями через цілу низку функцій серед яких особливе місце займає такий напрям як забезпечення безпеки держави та охорона громадського порядку [5, с. 70]. Г.А. Гончаренко досліджував сутність, змісту понять «управління сектором безпеки», «сектор безпеки» й «сектор безпеки та оборони» в рамках адміністративно-правового регулювання. З'ясувавши, що управління сектором безпеки є процесом, за допомогою якого підзвітні інститути безпеки забезпечують безпеку як державне благо шляхом проведення відкритої політики і практики [6, с. 43].

Безумовно, серед наукових праць у сфері дослідження діяльності Національної поліції як суб'єкта сектору оборони та безпеки є питомий масив досліджень які актуальні в реаліях сьогодення, оскільки діяльність окремих підрозділів Національної поліції спрямована на захист національних інтересів від загроз. З огляду на геополітичні реалії сучасного буття українського суспільства свідчить про звернення уваги наукової спільноти на відповідні проблеми у цій сфері, однак залишає поле для подальшого наукового пошуку, що опосередковує викладення наступних міркувань з цього приводу.

Виклад основного матеріалу. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека - найвища соціальна цінність в Україні. Реалізація та забезпечення дотримання норм Конституції України є головною метою державної політики національної безпеки нашої держави. Україна завжди прагнула та прагне миру, оскільки це є запорукою розвитку держави. Встановлення миру, відновлення державного суверенітету і територіальної цілісності України у межах її міжнародно визнаного державного кордону - найвищий пріоритет держави.

Діяльність держави на зовнішній арені перш за все спрямована на захист державного суверенітету, забезпечення незалежності країни, поновлення територіальної цілісності. Переважним напрямком діяльності є укріплення та посилення оборонних функцій держави та безпекових можливостей, підтримання та зміцнення міжнародних відносин у напрямку допомоги Україні та належне, ефективне використання допомоги з боку міжнародної спільноти. Ще одним важливим аспектом діяльності держави є укріплення стосунків та збереження тиску на країну агресора на політичній, економічній та правовій арені [7].

Національна безпека – здатність країни зберігати цілісність, суверенітет, політичні, економічні, соціальні та інші основи суспільного життя й виступати як самостійний суб'єкт міжнародних відносин [8]. Безпека національна – поняття політологів та соціальної філософії, яке визначає певний ступінь захищеності особистості, суспільства та держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, що дозволяє їм нормально існувати та розвиватися [9].

У ст.1 Закону України «Про національну безпеку України» вказано, що сектор безпеки і оборони це система органів державної влади, серед яких провідне місце займають Збройні Сили України, утворені на законних

підставах інші військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спецпризначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та оборонно-промислового комплексу [10] на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України. З огляду на вищезазначене, можемо впевнено стверджувати, що поліція займає відповідне місце з-поміж суб'єктів безпеки та оборони.

В.М. Александров справедливо зауважив, що сьогодні складовими елементами структури сектору безпеки й оборони є сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Цей розподіл здійснюється в залежності від правової природи та цілеспрямованого функціонального призначення. Автор стверджує, що елементи сектору безпеки і оборони України належать як до державного апарату країни, так і до інститутів громадянського суспільства [4, с. 79].

Отже, сектор безпеки і оборони є структурним елементом в системі сприяння національної безпеки нашої держави, де визначені законодавством суб'єкти уповноважені органи державної влади реалізують захист державних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз, застосовуючи спеціальні примусові заходи в межах законодавства. Ми вважаємо, що допоміжними суб'єктами вищезазначеного сектору можуть бути органи місцевого самоврядування, дипломатичні представники, громадські організації, волонтерські організації, суб'єкти міжнародної правоохоронної діяльності, тобто усі ті особи, що сприяють захисту територіальної цілісності держави, особливо актуального значення ці суб'єкти та їх діяльність в цьому напрямку проявляється в умовах військової агресії, оскільки посилення взаємодії усіх органів сектору безпеки і оборони є ефективним результатом виконання спільних завдань для системного захисту держави від загроз.

Деякі аспекти взаємодії Національної поліції України з іншими суб'єктами сектору безпеки й оборони визначені на правовому рівні. А.А. Нікітін вдало проаналізував правове забезпечення цього питання й встановив, що питання взаємодії та співробітництва у Стратегії воєнної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021 та Законом України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018, розглядаються в розрізі побудови стратегічних відносин на міжнародному рівні із ключовими іноземними партнерами, насамперед з Європейським Союзом і НАТО та їх державами-членами, Сполученими Штатами Америки [11, с. 135].

Закон України «Про національну безпеку України» до сил безпеки відносить правоохоронні органи, розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України.

Звертаємо увагу, що ЗУ «Про національну безпеку України», саме ст.18 закріплює правовий статус поліції, виходячи з ЗУ «Про Національну поліцію України», тобто ототожнює. З змісту норми закону Національна поліція – центральний орган виконавчої влади, основними завданнями якого є забезпечення громадської безпеки та порядку, охорона прав та свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидію злочинності. Однак, визначаючи Національну поліцію суб'єктом сектору безпеки і оборони, в Законі «Про національну безпеку» не деталізовані завдання поліції як суб'єкта вищезазначеного сектору.

Аналогічна ситуація має місце і у Стратегії воєнної безпеки України, Затвердженої Указом Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року, де не прописані завдання поліції як суб'єкта вказаного сектору. Однак, під час введення воєнного стану на всій території країни,

ЗУ «Про Національну поліцію України» було доповнено положенням, що закріплює додаткові повноваження підрозділів поліції, а саме забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії проти України, без подальшої деталізації повноважень у цьому напрямку.

Виходячи із вищевикладеного, можна констатувати, що питання правової деталізації завдань Національної поліції України як суб'єкта сектора безпеки та оборони в умовах воєнного стану залишається невизначеним. Так, законодавець надав відповідну роль та закріпив місце поліції у здійсненні функцій, однак вважаємо за потрібне доповнити ЗУ «Про національну безпеку України» окремою статтею, де б були деталізовані завдання та повноваження поліції у цьому напрямку. Оскільки поліція у своїй повсякденній діяльності виконує, порівняно з іншими суб'єктами сектора безпеки та оборони, найбільшу кількість завдань щодо охорони публічного порядку та забезпечення публічної безпеки, підтримує стан захищеності національних інтересів, прав і свобод людини та громадянина від значної кількості загроз. Той факт, що в умовах воєнного стану поліція активно приймає участь в обороні держави, зумовлює законодавця деталізувати на правовому рівні повноваження у цій сфері, з урахуванням нових тенденцій та напрямків розвитку державної безпеки.

Останні роки активно йде процес формування нових тенденцій та напрямків розвитку національної безпеки, це зумовлює подальшу перспективу визначення багатьох питань у цій сфері. Враховуючи досвід війни, ми вже можемо сформулювати деякі пропозиції, щодо покращення діяльності суб'єктів сектора безпеки та оборони та підвищення стратегічної ефективності з урахуванням наступних факторів, які залежать від:

- узгодженості між суб'єктами у сфері безпеки та оборони;
- взаємодії та посиленні стратегічних напрямків діяльності з міжнародними країнами партнерами;
- визначення нових напрямків та засобів діяльності задля покращення здатності захищати безпеку власних громадян;
- окреслення чітких цілей та етапів для досягнення прогресу у цьому напрямку;

- інвестування в інноваційні технології;
- зміцнення стратегічного партнерства з НАТО та ООН;
- врахування міжнародного досвіду, міжнародного законодавства задля покращення становища у цій сфері;
- навчання суб'єктів сектора безпеки і оборони за міжнародними стандартами й враховуючи досвід передових країн НАТО;
- своєчасне вирішення проблем і завдань у науковому та законодавчому просторі для розвитку зазначеного сектору України за сучасних безпекових умов.

Висновки. Таким чином, ефективне забезпечення національної безпеки держави здійснюється суб'єктами сектора безпеки й оборони, що являє собою цілеспрямовану узгоджену діяльність державних й недержавних органів. В реаліях сьогодення Національна поліція є одним із суб'єктів, яка забезпечує безпеку й оборону національних інтересів, котрі включають життєво важливі потреби людини, суспільства так і держави в цілому, що у подальшому впливає на прогресивний демократичний розвиток держави та безпечні умови розвитку та життя. Вважаємо за потрібне, доповнити ЗУ «Про національну безпеку України» нормою, яка б містила деталізовані завдання та повноваження поліції у сфері безпеки й оборони, враховуючи те, що у своїй повсякденній діяльності поліція порівняно з іншими суб'єктами сектора безпеки та оборони, найбільшу кількість завдань виконує щодо охорони публічного порядку та забезпечення публічної безпеки, підтримує стан захищеності національних інтересів, прав і свобод людини та громадянина.

Закріплення та деталізація нормативно-правового статусу поліції як суб'єкта сектора безпеки й оборони забезпечить ефективне здійснення функцій з боку останніх. Окрім цього, вважаємо за потрібне приділяти увагу теоретичним та тактичним основам в сфері здійснення безпеки й оборони ще під час навчання майбутніх поліцейських. Оскільки з повномасштабною агресією рф потреби безпеки громадян та держави в цілому набувають ключового значення для країни, а поліція є тим суб'єктом, що забезпечує національну безпеку та у взаємодії з іншими суб'єктами сектора безпеки й оборони здійснює протидію зовнішнім і внутрішнім загрозам країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Національну поліцію України: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 10 квітня 2024 року).
3. С.Г. Братель. Національна поліція як суб'єкт забезпечення національної безпеки. *Південноукраїнський правничий часопис*. №1. 2023. С. 267-270.
4. В.М. Александров. Сектор безпеки і оборони України в механізмі реалізації оборонної функції держави. *Часопис Київського університету права*. 2020/4. С. 78-82.
5. М. В. Корнієнко. Правоохоронна діяльність в Україні. *Юридичний бюлетень*. 2016. Вип. 2. С. 66-74.
6. Гончаренко Г.А. Управління сектором безпеки: поняття й сутність. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том 31 (70) Ч. 2 № 2 2020. С. 40-46.
7. Про Стратегію національної безпеки України. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n7> (дата звернення: 10 квітня 2024 року).
8. Політична енциклопедія. Редкол. Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) П50 та ін. К. Парламентське видавництво, 2011. 808 с.
9. Філософський енциклопедичний словник. В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України. Абрис. 2002. С. 742
10. Про Національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 10 квітня 2024 року).
11. А.А. Нікітін. Деякі питання взаємодії Національної поліції України під час захисту національних інтересів в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 1-2'2022. С. 133-139